

Biernat, Andrzej

"Miasta, mieszczaństwo, burżuazja w Polsce w XIX w. Szkice i rozprawy historyczne", Ryszard Kołodziejczyk, Warszawa 1979 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 72/1, 188

1981

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

M. Tarczyński wykorzystał najważniejsze źródła z AGAD (głównie zespół Władze Centralne Powstania Listopadowego) i z szeregu krajowych archiwów i bibliotek. Nie dotarł m.in. do dotyczących się głównie (ale nie tylko!) Ignacego Prądzyńskiego rękopisów z Archiwum Pawlikowskich w Zakopanem i Biblioteki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Lista źródeł drukowanych i wykorzystanych opracowań nie zawiera większych luk. Reasumując: wartość pracy polega głównie na jej walorach informacyjnych.

A.S.

Ryszard Kołodziejczyk, *Miasta, mieszczaństwo, burżuazja w Polsce w XIX w. Szkice i rozprawy historyczne*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1979 s. 263; tenże, *Burżuazja polska w XIX i XX wieku*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1979 s. 215.

Naukowe zainteresowania dziejami burżuazji polskiej mają już blisko trzydziestoletnią przeszłość. Jednakże dopiero w ostatnich latach nadany im został charakter prac zespołowych zmierzających do wszechstronnego objęcia pola badawczego. W 1976 r. w Instytucie Historii PAN powołano Pracownię Dziejów Klas Posiadających na której czele stoi Ryszard Kołodziejczyk. Był on jednym z pierwszych badaczy, którzy podjęli tę tematykę i konsekwentnie rozwijają ją do dnia dzisiejszego. Świadczą o tym obie omawiane książki. Pierwsza z nich jest zbiorem 10 artykułów opublikowanych w latach 1956—1974 na łamach kilku polskich czasopism historycznych. Znalazł się w niej wczesny szkic „Z zagadnień kształtowania się burżuazji polskiej”, który pełniejsze rozwinięcie uzyskał w wydanej w 1957 r. książce „Kształtowanie się burżuazji w Królestwie Polskim 1815—1850”. Ponadto trzy artykuły poświęcone położeniu miast w Królestwie Polskim w drugiej połowie XIX stulecia, szkic o burżuazji polskiej na tle europejskim oraz artykuły omawiające działalność dwóch większych przedstawicieli dziewiętnastowiecznej burżuazji, Leona Newachowicza i Piotra Steinkellera. Na uwagę zasługuje znacznie rozszerzona wersja opublikowanego w 1974 r. programu badań nad dziejami tej klasy społecznej. Większość zamieszczonych tutaj artykułów dotyczy Królestwa Polskiego. Druga natomiast książka jest próbą podsumowania obecnego stanu wiedzy na temat losów burżuazji polskiej w trzech zaborach i w okresie międzywojennym. Na wstępie autor dokonał omówienia stanu badań, ukazał białe plamy, wskazał także na źródła, których wykorzystanie może je zacczernić. Następnie przeprowadzając bilans epoki Oświecenia w której dopatruje się zaczątków polskiego kapitalizmu dokonuje omówienia źródeł akumulacji pierwotnej na ziemiach polskich jako tej kategorii ekonomicznej, która legła u podstaw powstania nowej klasy społecznej. W dalszej części omawia źródła i sposoby rekrutacji burżuazji, jej strukturę warstwową i narodowo-wyznaniową, ukazuje jej miejsce w społeczeństwie ze szczególnym uwzględnieniem relacji jaka zachodziła między polskimi Forsytami a szlachtą i ziemiaństwem. Jeden z rozdziałów poświęca drobnomieszczaństwu, specyficznej w warunkach polskich warstwie społecznej, która była produktem niedorozwoju większości miast polskich.

Porównując obie książki uderza fakt, że wiele tez i treści zawartych w opublikowanych przez ponad 20 laty zwłaszcza w artykule o kształtowaniu się polskiej burżuazji nie utraciło do dziś swej aktualności i zostało niemal dosłownie powtórzone w drugiej z omawianych prac. Świadczy to niewątpliwie o ich trafności.

A.B.